

50 jaar werk in het Waasland: Transcriptie

2009

Interview met August Heyrman door Hugo De Looze

6 april 2009, Sint-Niklaas

Eerste werkervaringen en vakschool in Antwerpen in jaren veertig

00:04 Na uw lager onderwijs, ben je bijna onmiddellijk bij Nobels-Peelman terecht gekomen.

Neen. Het was het einde van de oorlog. Dat was heel moeilijk. 1944-1946. Ik heb voor de stad Antwerpen stenen opgeruimd van de vliegende bommen. Niet zo heel lang. Die bommen vielen toen nog in de stad. Dan ben ik bij de Amerikanen gaan werken, aan het Sportpaleis, aan de overzijde van het kanaal. De Ritz, een sigarettenfabriek, was door Amerikanen in heb beslag genomen. Dat was een stockeerplaats. Die losten schepen en het materiaal werd daar verdeeld. Daar heb ik ook een maand of zes zeven gewerkt. In die tijd was het moeilijk. Op een zeker ogenblik, met Nieuwjaar allicht, was er bij mijn vader thuis een familiefeest. Daar heb ik Josée De Geest ontmoet. Die heeft voor mij voorspraak gedaan in Antwerpen en in Sint-Niklaas om mij aan te nemen. In den oorlog, 1943 of 1944, was ik in de Londenstraat in Antwerpen naar school geweest. Daar had ik ook leren tekenen, vijlen en boren. Dat was een vakschool. Daar was ik twee jaar tot de Engelsen binnenkwamen, hier de Polen. Toen was er niets zeker. Dan kon je niet door den tunnel, dan kon je niet naar school. Het was altijd iets.

Via oom naar Nobels, mede dankzij bestelling van 100 treinwagons

02:33 Hoe ben je dan bij Nobels terechtgekomen?

Josée De Geest was meestergast of zoiets bij Nobels, op de afdeling planning. Nobels had een bestelling aangenomen van honderd treinwagons. Die moesten vis vervoeren van zee naar het binnenland in Europa. Die wagons waren wit geschilderd met blauwe letters. Ze konden dat niet maken. Mijnheer Lejeune was directeur en die had dat werk aangenomen. Die had in Charleroi gestudeerd, die was allicht ingenieur. Als je toen bij Nobels kwam, en je wilde een positie hebben, moest je Frans kennen. Alleman moest Frans kennen, zeker van de directie. Mijnheer Louis Nobels was in de tijd de baas. Je had nog Jozef Nobels en Frans Nobels. Er was nog een Nobels tussen, maar die was aan het Vaticaan in Rome, kanunnik of iets anders.

04:08 Nobels was al redelijk groot als zij een bestelling van honderd wagons aannamen?

Nobels was al redelijk groot. Men heeft toen de wagonhal bijgebouwd. Men heeft dus een afdeling bijgebouwd voor die bestelling. Wat later de machinezaal werd, stond er af. Ook een kleine afdeling

Rek. 091-0007009-54
BTW BE 0206.460.639

Lamstraat 113
9100 Sint-Niklaas

erfgoedcel@interwaas.be
www.erfgoedcelwaasland.be

T 03 500 47 55

De Erfgoedcel Waasland maakt deel uit van het intergemeentelijk Samenwerkingsverband Land van Waas (Interwaas) en wordt ondersteund door de Vlaamse overheid en de steden en gemeenten Beveren, Kruikebeke, Lokeren, Moerbeke, Sint-Gillis-Waas, Sint-Niklaas, Stekene, Temse, Waasmunster en Zwijndrecht.

montage. Zonder glas want dat konden ze niet betalen. Zij waren arm onmiddellijk naar de oorlog. Ze hadden voor de Duitsers gewerkt en hadden schrik dat men hen in de gevangenis zou steken. Ze hadden wel niet expliciet voor de Duitsers gewerkt maar zonder werk kon je niet blijven bestaan in de oorlog.

Aantal werknemers kort na WO II. Onregelmatig werk.

05:12 Hoeveel man werkte er toen bij Nobels?

Dat was heel verschillend. De ene dag was er niemand, de volgende dag was er 70 of 80 man aan het werk. Een planning hadden ze niet. Dus ze namen een bestelling aan en die moest uitgevoerd worden. Als die bestelling afgelopen was, schrokken ze dat ze geen werk meer hadden. En, dan moesten ze terug achter werk gaan zoeken. Dat was zo, ook op een ander. Neen, er was niet te weinig werk. Gewoon niet opletten dat je een nieuwe bestelling moest aannemen. Zeker niet achter werk zoeken. Als je werk had, was dat goed. Eigenaardig in die tijd!

Bedrijf kort na WO II

06:05 Dat was toen ook al in de Heistraat in Sint-Niklaas?

Neen, neen. Alleen van voor. Recht over de Colruyt (HDL: Gasmeterstraat in Sint-Niklaas) was de ingang. Daarnaast was het kantoor. In een houten hok was de portier. Daar moest je prikken als je binnen kwam. De ingang recht over de Wegvoeringstraat is maar in de jaren vijftig gekomen. In die tijd was er vooraan aan de Wegvoeringstraat een afgesloten gedeelte. Daar lag staal. Dat was van de bank. Dat was niet hun eigendom. Dan moest je om een papertje gaan als je een winkelhaak of iets anders moest hebben. Je moest dat papier laten tekenen om die winkelhoek of metalen balk te halen. Alles was in het Frans.

07:23 Jij kon Frans?

Ik had geen Frans geleerd. Ik heb dat bij mijn eigen moeten leren, met vallen en opstaan. (lacht)

Functie als tekenaar

07:35 Je eerste functie was tekenaar. Wat moest je dan doen?

Ze hadden die wagons. Die stukken werden bijna allemaal in Wallonië gegoten. In die U-stukken werden gaten geboord. Dat moesten in al die 100 stukken dezelfde zijn. Dan moest je kalibers maken om die gaten te boren. Die kalibers tekenen was mijn werk. Een kaliber is een maquette met gaten ingeboord. De maquette werd op het eigenlijke stuk gelegd zodat men wist waar men verder moest boren. Dat was zo voor U-stukken maar ook voor alle stukken van de wielen en onderdelen van de wagons. Dat

moesten telkens honderd dezelfde zijn. Ze hadden dat bij Nobels ook nog niet in zo'n massa gedaan. Ze hadden wel eens een wagon hersteld, van tijd ook een locomotief.

Na legerdienst terug naar Nobels. Avondschool.

09:16 U hebt er een paar jaar gewerkt, uw legerdienst gedaan en daarna bent U terug naar Nobels gegaan?

Ja. Die wagons waren nog niet klaar. De laatste waren in afwerking. Kalibers maken, was gedaan. Ik wilde bij Nobels blijven omdat ik toen naar de avondschool ging, de Nijverheidsschool hier in Sint-Niklaas. Dat was na mijn werk. 's Zaterdags werkten we een halve dag maar die dag hadden we nog drie uren les. Alle dagen was dat twee tot drie uur les. Dat was voor een B1 die je kon halen, of een B2. Ik weet het niet meer.

10:12 Je volgde die avondlessen uit eigen beweging?

Ik was overal de eerste. Op het werk ook. Ze lieten andere maatschappijen komen om U te ondervragen. Ik was altijd de eerste. Nobels stimuleerde het avondonderwijs. Dat was mijn nonkel die gezegd had: "Je moet dat doen of je komt niet bij Nobels binnen." Die man (HDL: Josée De Geest) die heeft Miraxvit gesticht, dat grote glasfabriek. Dat was een artiest. Hij was batterist bij de Hot Club. Hij werkte bij Nobels. Tijdens het weekend ging hij heel het Waasland af om batterij te spelen. Thuis maakte hij spiegels. Hij verzilverde toen het glas. Josée De Geest was met mijn tante getrouwd. Hij had geen zoons, wel dochters. Zijn schoonzoons hebben de zaak verder gezet. Zijn dochter is eigenlijk de grote baas.

Bureel werkplanning

12:27 Terug naar Nobels-Peelman. Wat deed je toen je daar na de legerdienst terugkwam?

Ik zat op het bureel planning. Ik moest leren tijd opnemen. Je kreeg een schets. Je moest bijvoorbeeld twintig winkelhaken aftekenen, met bandijzer met streepjes er op. Dat bandijzer moest je op die winkelhaken plaatsen, aftekenen en pikeren. Dan kon er geboord worden. Dat waren Engelse en Duitse systemen. De namen ken ik niet meer. Dat was om het werk vooruit te laten gaan, efficiënter te laten verlopen. Er waren mannen die sneller aftekenden dan anderen. Daar werden uren opgezet. Als je minder uren nodig had, kreeg je een premie.

Papieren sjablonen maken als voorbeeld. Bestellingen uit Congo.

13:46 Dat heb je niet gans uw leven gedaan?

Neen. Na een tijdje werd dat afgeschaft. Dan was er geen werk meer. Men zei: "Dat doen we niet meer". Het zal de schuld zijn dat we meer betaald hebben, dat we geen werk meer hebben. Eigenaardige redeneringen! Dan ben ik zelf gaan aftekenen. We hebben getracht om het bandijzer af te schaffen en met een meter te meten. In het begin mocht dat niet, toen ik daar kwam in de jaren vijftig. Daarna ging ik naar de "trazage". Dat was van een plan papieren stukken maken, bijvoorbeeld knoopplaten, met gaten er in. Dan konden ze dat op het ijzer leggen en doorpikeren. Ze maakten ook pilonen, masten voor de elektriciteit. Ze maakten van alles bij Nobels. Ze hebben zelfs het Sportpaleis in Antwerpen gemaakt. Dat was in de jaren dertig. Nobels heeft hoogten en laagten gekend. Een van de redenen was dat ze geen vooruitzichten hadden op werk. Dat werk was gedaan en het was gedaan. We werkten ook nogal wat voor Congo. Mijnheer Louis was de man voor Congo. Mijnheer Louis ging naar Congo. Die kwam dan terug met werk. Was er geen werk, mijnheer Louis ging terug naar Congo. (lacht) Die ging er werk halen. Zo ging dat. Er zijn veel zaken die ik niet weet.

Nieuw systeem van tekenen

15:54 Welke carrière heb jij bij Nobels gemaakt?

In de trazage hebben we een nieuw systeem van tekenen gedaan. Dat moest in het atelier gebeuren want in het tekenbureau mochten we niet komen. Op die plannen stonden alle maten, van al die gaten enz. Dat mocht eigenlijk niet want in die tijd was alles voorgemaakt en vooraf gemeten omdat toen in het atelier niemand een plan kon lezen. Zo was dat. (HDL: vergelijking met papieren model om kledij uit te knippen alvorens te beginnen naaien.)

Hoogovens IJmuiden. Eerste werkopdracht uit Nederland in jaren vijftig.

17:07 En verder?

We hebben geluk gehad dat we in IJmuiden (HDL: Nederland) binnen geraakt zijn. De man die werk uitgaf van de hoogovens van IJmuiden kwam naar Nobels. We waren juist begonnen, met drie man die tekenden op het nieuwe systeem. Ik zie die man nog binnenkomen met mijnheer Frans en mijnheer Frans (HDL: bedoeld allicht Louis). Die man zei: "Dat moet ik hebben!" Die had nogal wat contact met Duitsers. Hij was wat Duitsgezind en zei: "Als je dat doet, krijg je werk van mij". Dan hebben we werk gehad tot en met. Misschien 50.000 ton staalkaartjes gemaakt voor de hoogovens in IJmuiden. Al de Hollanders beconcurrereert en die daar allemaal buiten gewerkt.

18:00 Wat moest je dan voor IJmuiden allemaal maken?

Gebouwen in hoofdzaak maar ook ovens, geraamten van ovens, allemaal in staal. Dat breidde uit. We hadden veel werk, veel te veel. Die waren strenger op de planning, per maand en per dag. Dat breidde hem uit. Er kwam eens een directeur van de centrale van Roermond in Holland. Die vroeg aan de portier

naar Frans Nobels. De portier antwoordde: "Jongen, ge moet hier niet komen voor negen uur, want mijnheer Frans komt voor negen uur niet werken". Wij kregen plannen van die centrale. We mochten dat niet zeggen of uitbrengen. De constructeurs in Holland kwamen overeen. Het ene werk van voor de ene en het andere werk voor een ander. Dat was ook in België het geval; de grote vijf of zoiets in Brussel. Nobels was er ook maar die kreeg alleen maar afval. De goede werken gingen naar de Walen, Nivelles, Brugeoise enz. Die directeur was er met zijn plannen en zei: "We moeten toch eens gaan kijken". We mochten niet telefoneren, alleen die offerte binnenbrengen. Dat moest geheim blijven, dat ze zeker in Holland niet op de hoogte waren. Dat was een groot gebouw, wel vijftig meter hoog. Dan zijn we op een zondag gaan kijken, hoe we moesten monteren, enz. Dan heeft de directeur ons binnengelaten, zonder dat iemand het wist. Dat was in Roermond, voor een elektrische centrale. Dat was een heel zware constructie. We hadden prijs, wij waren de goedkoopste. De Hollanders lagen er uit. Die hebben nogal wat gedaan om dat niet door Nobels te laten uitvoeren. De jaren 50-55.

Nobels groeide vooral dankzij het maken van viaducten. Aanleiding was Wereldtentoonstelling Expo 58.

20:57 Heeft Nobels zijn grote opgang aan de Nederlanders te danken?

Ja, een van de grote zaken was IJmuiden. We hebben veel in Holland gewerkt. De grote opgang is gekomen door de viaducten. Dat is gekomen door de Wereldtentoonstelling in 1958. Het bestuur van openbare werken in Brussel wilde op de tentoonstelling bruggen die ze na de Wereldtentoonstelling konden laten afbreken. Ze wilden die op andere plaatsen in Brussel zetten. Maar, wij kwamen er niet uit. We hadden er geen tijd voor en er was niemand bij Nobels die dat werk wilde doen. En dan hebben ze in Brussel een ingenieur gevonden, Daniël, een Tsjech. Die had een schoolvriend die bij Cockerill in Luik werkte. Dat was ook een speciale. Die vond roestwerend staal uit, staal 52 met meer weerstand dan het normale staal 37 dat wij in België gebruikten. Staal 52 is steviger. Je moet minder staal hebben. Het is wel iets duurder. De doorbuiging speelt een grote rol. Mijnheer Alain hield zich bezig met Bureau Daniël. Dat duurde en bleef duren. Als die Daniël bij Nobels kwam, was er niemand die hem wilde ontvangen. Alain Nobels heeft er veel voor gedaan. Uiteindelijk ben ik aangeduid om dat te gaan volgen bij dat bureau in Brussel. Maar die kon alleen maar Frans en ik hakkend Frans. Dat heeft jaren geduurd. Ik heb daar in het begin veel veranderingen aangebracht. Die hadden heel goede gedachten maar niet voor wat in een atelier van hoofdbelang was. Het studiebureau had zoveel problemen dat ze iemand van Sint-Niklaas aangenomen hebben. Dat was de zoon van de chef van het tekenbureau van Nobels. Dat was een technische ingenieur. Dan is er vooruitgang gemaakt in het voorontwerp van de viaducten. Uiteindelijk hebben we een model gemaakt, op ware grootte. Dat model hebben we op de hof van Nobels gezet. Dat model was 25 meter lang, de stukken waren 1,75 meter breed en 90 cm hoog. Dat waren zware stukken. Die wogen negen ton. Die werden met hoge weerstandsbouten verbonden. Dat waren "schoenen", stukken gietijzer die dubbel geplooid waren om de weerstand te kunnen overbrengen. Hoge weerstandsbouten kwamen op. Zij kunnen veel meer kracht overbrengen.

25:50 Roestvrij staal was essentieel voor die viaducten?

Ja. Je moest die viaducten verplaatsen. Als ze geschilderd waren, was al die verf weg. Het was de bedoeling om ze niet te herschilderen. De bruggen werden ontworpen om ze maximaal tienmaal te verplaatsen of twee jaar op dezelfde plaats te staan.

26:20 Die bruggen gingen toch veel langer mee?

Ja. Die bruggen zijn onverslijtbaar. Je kunt niet geloven hoe sterk... Het materiaal dat gebruikt wordt voor alle gebouwen enz. heeft driemaal de veiligheid. Dat zal niet omvervallen.

26:47 Waren die viaducten voor de Wereldtentoonstelling bestemd?

De baan naar het Koninklijk Paleis vanaf de ring in Meise. Rechts had je de wereldtentoonstelling. Over die baan hebben ze twee of drie voetgangersbruggen geplaatst omdat onze bruggen niet klaar waren. Aan de overkant kon je uw auto parkeren en te voet naar de Wereldtentoonstelling gaan. Die voetbruggen waren een noodoplossing omdat onze bruggen niet klaar waren.

27:29 Nobels heeft veel bruggen gemaakt. De bekendste was die in Antwerpen?

Neen, neen, neen. De bekendste is de Montgomery op Tervurenplaats in Brussel. Die werd later verzet. Men deed dat om de metro in Brussel te kunnen aanleggen.

Viaducten voor het buitenland

28:23 Je zat ook in het buitenland?

Op een zeker ogenblik hadden we zoveel werk in IJmuiden dat we studiebureaus moesten aannemen om die plannen voor ons tekenden. Ik werkte nog met honderd tekenaars. Bij Nobels zelfs raakten we tot 50-60. De anderen werkten op studiebureaus in Dordrecht, in Rotterdam. Daar lieten we plannen tekenen. Zo ben ik zachtjesaan naar het buitenland gegaan met hier viaducten te bouwen. De eerste viaduct in het buitenland: dat weet ik niet meer. We zijn in Venezuela geweest, bij Kadafhi (HDL: Libië) gewerkt, in Tripoli, in Kaïro hebben we tien bruggen in de stad gezet, Teheran (HDL: Iran) was onze beste cliënt. Ik denk dat we daar dertig, misschien veertig, bruggen gezet hebben. Maar met de afzetting van de Sjah zijn we er buiten geraakt. Dat is eigenlijk het begin van het faillissement van Nobels. We hadden nog 800 miljoen (HDL: Belgische franken) te goed op het ogenblik dat we daar buiten vlogen.

30:07 Hoeveel mensen stelde Nobels tewerk?

Op zeker ogenblik tot duizend man.

30:13 Die werkten niet allemaal in Sint-Niklaas maar ook in het buitenland?

Neen. Viaducten werden geplaatst via een onderaannemer van Bree. Dat was een monteur. De stukken werden in Sint-Niklaas gemaakt. Ze werden met het schip en met camions vervoerd. Daar moesten we rekening mee houden, o.m. qua lengte. Van die 25 meter hebben we 24 meter moeten maken. In stukken van twaalf meter. De containers van vroeger waren twaalf meter lang. Als je met het schip iets vervoerde mocht dat niet langer zijn dan twaalf meter. Ook met de trein moest je zorgen dat je niet te groot was. Anders was het buitengewoon vervoer en dat duurde veel langer.

31:08 De bruggen werden vooral voor autoverkeer gebruikt?

Ja, ja, ja. Die werden in de stad gezet. Ook veel problemen mee gehad.

31:19 Bij een montage in het buitenland waren toch mensen van Nobels aanwezig.

Ja, twee of drie man per brug. In Riad (HDL: Saoedi-Arabië) hebben we met Thailanders gewerkt om te monteren. Die kwamen bijvoorbeeld met honderd man aangevlogen met een vliegtuig. Er was een Thai die zijn volk verhuurde. Dat waren over het algemeen onderwijzers die een klein beetje Engels kenden. Die kwamen daar werken. We konden er niets tegen uitleggen. Veel gebarentaal. Hoge weerstandsbouten moest je tot een zekere sterkte aandraaien. Dan klikte dat. Je hoorde dat. De Thai waren allemaal kleine mannetjes. Die mannen moesten trekken met een stok van een meter of twee. Dat was zwaar werk. Dan moest je zeggen: "Heb je het gehoord?" Die jongens wisten dat niet. Als ik daar een jaar later terug kwam, want ik maakte ontwerpen voor nieuwe constructies, kreeg ik plannen van de gemeente op welke plaatsen de bruggen moesten komen. Dan moest ik de concrete plannen in Sint-Niklaas laten tekenen. En dan terug naar Teheran om het te laten zien en te laten goedkeuren.

33:30 Gij klom op in de hiërarchie. Je bleef geen tekenaar?

Dat kon niet anders. Je kunt niet meer tekenen als je lang van huis bent. Op het tekenbureau ben ik lang onderchef geweest, verantwoordelijk voor het technische gedeelte. Met altijd in het buitenland te zijn, kwamen er nieuwe mannen die langer naar school geweest waren.

34:16 Je bent dan directeur geworden? Van gans Nobels?

Ja, maar dat was voor de coördinatie. Ik ben een tijd... Ik heb van alles gedaan.

Werknemers uit Sint-Niklaas en omgeving

34:40 Mensen die bij Nobels werkten, waren vooral van Sint-Niklaas?

Neen, uit heel de omtrek. Sint-Pauwels, Stekene, Vrasene, enz. Dat was een duivenkot. Dat kon niet anders. We hadden werk. Dat was gedaan en iedereen trok weg. Dan kwam er een nieuwe bestelling en moesten ze nieuwe mensen aantrekken. De anderen werkten intussen ergens anders. In de jaren zestig en zeventig waren er nog veel hoogten en laagtes. Later is dat verbeterd. Dan zijn er veel vast gebleven, zoals magazijniers, gereedschapsmakerij. Er is van alles gekomen.

Ruimtelijke groei bedrijf

35:29 Hoe groeide Nobels in ruimte?

Er werd bijgekocht, onder meer tot aan de Heistraat. Daar was de drukkerij van Van Haver, een vroegere burgemeester van Sint-Niklaas denk ik. Aan de Heistraat is lang de tekenbureau gebleven. We hebben ook nog grond bijgekocht om boten voor Congo te maken. Platbodemboten met weinig diepgang. Heel breed. De platen werden hier gemaakt. Ze werden ginder geklonken (HDL: aaneengezet, gemonteerd). Er waren afdelingen waar ik heel weinig mee te maken had. Onder meer de tanks in Antwerpen, de opslagtanks (HDL: voor petroleum). De eerste bol in België om gas op te slaan, die in Antwerpen staat, werd ook bij Nobels gemaakt. Wij hebben ook gasketels gemaakt. Dat was met een ring op de klinknagels zodat er zeker geen gas uitkwam.

Ploegensysteem

37:17 Werkte men in ploegen?

Ja. Ploegensysteem als het heel druk was. Den vroegen en den laten. 's Nachts werkten ook nog enkele specialisten, onder meer als een bestelling moest afgewerkt worden.

Willockx'en in smis

37:47 Eigenlijk waren zowat alle beroepen aanwezig bij Nobels.

Ja. Toen ze met die wagons begonnen zijn, waren er veel gietstukken. De smis was heel klein. Die is dan redelijk groot geworden door die wagons. Dat waren allemaal Willockx'en. Niet de burgemeester want zijn vader was een politieagent. Maar met dezelfde naam. De mensen die daar werken, waren allemaal Willockx'en. Waarschijnlijk familie. Er werden veel familiezaken gedaan, andere mensen binnengebracht enz.

Aansluiting op het spoor

38:41 Nobels had ook een aansluiting op het spoor?

Dat was de maatschappij Mechelen-Terneuzen. Die lag er al van voor de oorlog. Maar dan hebben ze de brug in Temse opgeblazen en dan was het gedaan. Het depot van Mechelen-Terneuzen is lang in Sint-Niklaas gebleven. Dan voerden ze tot in Terneuzen. De trein deed een deel fabrieken tot in Sint-Niklaas. Nobels had een aftakking, achter de Kazernestraat. Zo konden ze op onze hof komen. Wij hadden een stoomlocomotief met een kraan op. Zo konden we ijzer lossen en laden. Dat staal werd langs het spoor binnengebracht. De stoommachine loste het. We hebben langs het spoor nogal wat gemaakte stukken vervoerd, naar meerdere fabrieken. Dat bleef beperkt want zij hadden veel voorschriften.

Vuile Mong voerde actie bij faillissement

40:41 Waren er vakbondsacties op Nobels?

Die zijn er altijd geweest. Met het faillissement was het erg. De Vuile Mong van Gent kwam met een orkest van een man of vier vijf alle dagen spelen.

Oorzaak faillissement

41:07 Wat was de oorzaak van het faillissement?

Het begin is Teheran (HDL: Iran). Daar is het meeste geld verspeeld, door de machtwisseling. Later is er nog geld betaald. Ik heb nog gehoord van betalingen van 200 en 300 miljoen. Als de sjah van Iran afgezet is en wij buitengeraakt zijn in Teheran. Er zijn zoveel zaken over te vertellen. De buitenwereld moet dat niet weten. In Teheran ook. Daar is een zekere directeur die getracht heeft een eigen firma te stichten enz. Er zijn zaken die je beter niet verteld.

42:11 Het feit dat men vanuit Iran niet meer betaalde, was dus de oorzaak van de financiële problemen hier?

Het was overal moeilijk. Ik heb ook in Libië gezeten. Alle materialen, kranen en camions, die je in Libië invoerde, kreeg je niet meer buiten. Het duurde maanden vooraleer je een bewijs kreeg om dat terug uit te voeren. Invoeren wel, maar uitvoeren niet. Dat was heel moeilijk werken in het Midden-Oosten. We hebben moeten kiezen. Ik heb mee gekozen. In plaats van naar Venezuela te gaan, in het Midden-Oosten verder te gaan. Dan waren we al in Venezuela bezig. Ik heb afgeraden om in Venezuela verder te gaan. Elk jaar moest je daar personeel aanwerven of je kon de firma daar niet vestigen. Je moest zoveel opdragen aan de staat. Ik heb ook gekozen voor het Midden-Oosten destijds. Dan moesten we nog beginnen in het Midden-Oosten. Dat is hetzelfde met Wommelgem, bij Gent. Op zeker ogenblik hadden we bijna een vestiging hier, in Temse. De bedoeling was om booreilanden te maken. We hebben er nog stukken voor gemaakt, maar we waren heel beperkt. Die booreilanden waren heel grote stukken.

43:59 Zijn er bij het faillissement vakbondsacties geweest?

Ja. Eigenlijk stom. Ik heb nog geweten dat ze bij Nobels rond gingen en met stokken op de tekenplanken sloegen. Sterke mannen die kwamen om dat te saboteren en ervan te zorgen dat het zeker kapot was. Eigenlijk was het de bedoeling van die mensen dat Nobels zou blijven bestaan. Maar als het niet meer gaat, gaat het niet.

44:35 Hoeveel mensen werkten er toen nog?

Misschien nog 200 of 300. Er werkte nog veel volk.

Vrijgevige werkgever

44:45 Betaalde Nobels goed?

Nobels betaalde iets beter, niet veel, dan de textielsector. Met Pasen of met een feestdag werd soms een uur vroeger gestopt. Soms kreeg je van mijnheer Frans, als je aan de portier buiten ging, een enveloppe met honderd of vijftig frank in. De Nobels waren zogezegd vrijgevig. Geliefd bij hun volk. Dat was "afkopen", noem ik dat. Neen, aan huisvesting van hun werkvolk deden ze niet.

Tientallen cafés nabijingangspoort

45:48

In de tijd bij Nobels, aan de Wegvoeringstraat tot aan de spoorweg, waren er dertig tot veertig cafés. Als de fabriek uit was en je moest pinten drinken, er was keuze genoeg. Er waren vrouwen die 's zaterdags in de straat kwamen om het loon van hun man aan de poort te ontvangen. Tien tot twaalf vrouwen. Anders dronk die man dat op. In heel de Gasmeterstraat aan weerszijden waren er cafés. Aan de ingang van de Wegvoeringsstraat waren drie cafés. De portier die kreeg altijd maar pinten en die moest tussendoor altijd maar gaan drinken.

Zwaar werk

46:57 Was het zwaar werk?

Er was zwaar werk bij, bijvoorbeeld het lassen. Vooral directeur Dhollander heeft het lassen ingevoerd bij Nobels. Als er dikke platen waren, moesten die verminderd worden voor het lassen, om laspunten te maken. Dat werd gekapt met een beitel en een hamer. Dat was zwaar werk.

Een tot twee dodelijke ongevallen per jaar

47:40 Was er sprake van veiligheidsvoorschriften?

Dat bestond niet. Er bestond wel een beetje. Er werd veel voor gedaan. Al wat mogelijk was. We hadden regelmatig een dode. Elk jaar een of twee doden. Bijvoorbeeld, ik kende iemand van Beveren. Hij was bijna meestergast. Hij was mijn maat om platen op te nemen. Voor die platen hadden je haken om ze op te pakken met de rolbrug. Er schoot zo'n haak los. Op zijn hoofd en dood. Ook in het buitenland hadden we doden. In Venezuela hadden we een dode, in Teheran twee doden. In Teheran viel een brugdeel om en die man zat er onder. Een jonge gast stond op de brug en die sloeg met een "pens" (HDL: ijzeren baar) naar de elektrische draad. Hij was dood van de elektriciteit. Allemaal niet vrijwillig. We hadden een man, in Afrika, die van drie meter hoog was gevallen. Hij was dood. Op een Nieuwjaarsavond! Ik ben met mijnheer Frans bij die vrouw geweest. Dat was... Als we dat te weten kwamen, de fabriek... iedereen ging naar huis. Ik ging altijd als laatste naar huis. Mijnheer Frans kwam mij tegen om het te zeggen. We gingen naar die vrouw. Ze woonde aan de spoorweg. Die vrouw was thuis met haar twee kindjes. De grootmoeder was er ook. Triestig geval, op een Nieuwjaarsavond. Ik ben dan blijven hangen.

50:18 Werden er vergoedingen gegeven voor een dode. Vanuit de fabriek of de regering?

Vanuit de verzekering. Dat is een drama. In Teheran, dat waren twee Koerden. Wij werkten met 25 Koerden op dat ogenblik. Die vroegen het overschot van de kisten die van de boten kwamen. Zij maakten daar huisjes van en sliepen daar in.

Vakbond

51:14 Heb jijzelf nog iets toe te voegen? Speelde de vakbond een belangrijke rol?

De vakbond speelde een rol. We hadden als bedienden wel wat tegenslagen. De voorman stierf nogal vroeg. Er kwam een vervanger van het ACV. Die was niet gelijk zijn voorganger. De socialisten hadden ook tegenslag. Zij hadden Borgijs. Dat was een voorman van Antwerpen. Dat was een heel goede. Die is gestorven in zijn auto aan de tunnel. Hij reed uit de tunnel en "boef", een hartinfarct.

Realisaties in Sint-Niklaas en Jedda (Mekka)

52:10 De brug in Antwerpen was in Nobels. Wat bestaat er nog van Nobels? U sprak van het Sportpaleis in Antwerpen.

Er zijn er nog veel, bijvoorbeeld de toren van de Paterskerk (HDL: in Sint-Niklaas). De stalen structuur van die toren is ook door Nobels gezet. De toren van de Onze-Lieve-Vrouwekerk (HDL: in Sint-Niklaas)

werd er af genomen. Nobels maakte een nieuwe stalen structuur om de Lievevrouw er terug op te zetten. Je kunt niet geloven welke verschillende zaken we allemaal maakten. In die toren zit een stalen constructie waar de Lievevrouw op staat. De toren van de Paterskerk. Ik heb een boek van Nobels met realisaties van vroeger, bijvoorbeeld een hek aan een kerk in Israël. Ik heb tot 30 km van Mekka (HDL: Saoedi-Arabië) gebouwd. In Jeddah hebben we portalen staan, portieken van het vliegveld van Jeddah tot aan Mekka. De versterking van Jeddah af, een hele grote, werd bij Nobels van buizen gemaakt. Allemaal die bewegwijzering in het Arabisch heeft Nobels gemaakt. Verder mocht ik niet komen. In Mekka mag je niet binnen als je geen moslim bent. Er werd ons gevraagd om bruggen te maken, rond hun moskee in Mekka. Wij hebben daar een Turk voor aangesproken, maar die was niet bekwaam genoeg. Die wilde alleen geld verdienen.

54:51 Werd de metalen constructie in de toren van de Onze-Lieve-Vrouwkerk ook door Nobels geplaatst?

Neen, de montage waren onderaannemers. De montage werd uitbesteed. Verstraeten uit Sint-Niklaas heeft voor ons veel gedaan in Irak.

Met de trein en de fiets naar het werk

55:33 De meeste mensen kwamen met de fiets naar het werk?

Ja, auto's waren er nog niet veel. Als ik nog in Beveren woonde, kwam ik ook met de trein. En in Beveren nog twintig minuten te voet naar huis. Eens dat ik in Sint-Niklaas woonde, reed ik met de fiets.